

Nr 13.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

(3:e och 4:e avd.)

I propositionen nr 1 (bilaga 2) ha under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, till behandling upptagits här nedan under punkterna 1—5 angivna spörsmål (se statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1948).

1:o) **Avlönings- och omkostnadsanslagen m. m. Beträffande lönerogleringsarbetet** må erinras, att sedan 1947 års riksdag bemyndigat Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1948 utfärda provisoriska avlöningsbestämmelser för befattningshavare i statens tjänst och vid det statsunderstödda skolväsendet, Kungl. Maj:t utfärdat nya avlöningsreglementen, vilka trätt i kraft den 1 juli 1947.

I enlighet med vad som förutsattes vid 1947 års riksdag äro förslag till definitiva avlöningsbestämmelser avsedda att underställas innevarande riksdag. Förslag till principbeslut rörande löneroglering för övninglärare, beräknad att genomföras tidigast från och med den 1 juli 1949, är jämväl avsett att föreläggas årets riksdag.

Pågående tjänsteförteckningsrevision vid försvarsväsendet beräknas i vad avser personal, som avlönas från sakanslag, vara avslutad omkring den 1 april 1948. Vissa förslag till ändrad löneställning och tjänstebenämning för den från avlöningsanslag avlönade personal, som beröres av revisionen, ha framlagts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln.

Då verkningarna av den allmänna lönerogleringen i vissa hänseenden endast voro ofullständigt kända vid *anslagsberäkningarna* för innevarande budgetår, blevo avlöningsstaternas ordinarie- och icke-ordinarieposter för budgetåret schablonmässigt beräknade på grundval av vissa genomsnittskalkyler.

I det nu föreliggande riksstatsförslaget ha avlöningsposterna omräknats med utgångspunkt från de nya lönebestämmelserna. Tillvaron av olika övergångsproblem har därvid medfört en del osäkerhetsmoment, ehuru av mera begränsad räckvidd. Vad beträffar de av riksdagen eller Kungl. Maj:t maximerade posterna har omräkning redan för innevarande budgetår skett under hösten 1947 i samband med den reglering av medelsdispositionen under dessa poster, som vid riksdagens behandling av dessa frågor förutsattes

skola ske efter de nya reglementenas utfärdande. De härvid fastställda beloppen ha tagits till utgångspunkt vid beräkningarna under samma poster i riksstatsförslaget.

Omräkningarna ha visat, att fjolårets schablonberäkning utom i några undantagsfall icke lett till större fel. För de civila huvudtitlarna har totalresultatet av omräkningarna blivit en sänkning med närmare 2 miljoner kronor. Inom försvarshuvudtiteln har den nu gjorda beräkningen av de största avlöningsanslagen, som äro preliminärt angivna i riksstatsförslaget, icke skett på sådant sätt att utfallet av fjolårets schablonberäkning direkt kommit fram, men tillgängliga siffror synas snarast tyda på att denna även här givit något för högt resultat.

Den nya löneregleringen och icke minst införandet av reglerad befordringsgång för stora personalgrupper har aktualiserat frågan om ändring i avlöningsstaternas uppställning och sättet för beräkning av olika avlöningsposter. Det grundläggande problemet gäller kostnadernas fördelning mellan förslagsposter och obetecknade poster. Någon sådan omläggning har icke kunnat ske i riksstatsförslaget, detta redan av den anledningen att principerna för omläggningen behöva underställas riksdagen, innan omläggningen kan genomföras i staterna. Ärendet, som inrymmer ett flertal svårösta spörsmål, är under beredning i syfte att det — om ej vissa föreliggande principfrågor finnas kräva särskild, mera ingående utredning — skall kunna underställas riksdagen samtidigt med förslag rörande de definitiva avlöningsreglementen, som skola gälla från och med den 1 juli 1948.

Avsikten är att i samband därmed upptaga frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att under vissa förutsättningar medgiva överskridande av obetecknade arvodes- och icke-ordinarieposter.

I den gällande riksstaten äro avlönings- och pensionsanslagen beräknade med utgångspunkt från att den av levnadskostnadsstegringen betingade rörliga delen av lönerna (motsvarigheten till »rörligt tillägg» i de tidigare avlöningsreglementena) liksom det rörliga tillägget till pensioner skulle utgå efter 6 procent. Tillägget blev emellertid genom riksdagsbeslut för innevarande budgetår fastställt till 12 procent. För att den härav föranledda utgiftsstegringen skulle komma till uttryck i riksstaten, upptogs under sjunde huvudtiteln ett förslagsanslag av 40 milj. kronor under rubriken Täckning av beräknat överskridande av anslagsmedlen för rörliga löne- och pensionsförmåner. I riksstatsförslaget för nästa budgetår ha de särskilda anslagsposter, som upptagits för redovisning av den procentuella höjningen av grundlönerna — vilka poster fortfarande för enkelhetens skull benämnas Rörligt tillägg — beräknats efter 12 procent. Detsamma gäller de rörliga tillägg, som ingå i pensionsanslagen. Därmed bortfaller korrigeringsanslaget under sjunde huvudtiteln.

Riksstatsförslaget för nästa budgetår har beträffande *personalstaterna* präglats av nödvändigheten att strängt hushålla med arbetskraften. Sådana anslagsbehov som innebära ökad bindning av arbetskraft vid den offentliga förvaltningen utan motsvarande besparing på andra håll ha bedömts sär-

skilt restriktivt. För tillmötesgående av krav på personalökning har genomgående fordrats övertygande utredning om att ökningen är nödvändig med hänsyn till nuvarande arbetsuppgifter som icke kunna åsidosättas eller för angelägna nya uppgifter. Därvid har beaktats i vad mån förhållandena kunnat medge en inskränkning av verksamheten i någon del eller annan standardsänkning för någon tid framåt.

Såväl det ekonomiska läget som den allmänna löneregleringens genomförande ha vidare motiverat en synnerlig återhållsamhet i fråga om höjd löneställning för särskilda befattningshavare eller grupper av befattningshavare. Härvid har man haft att taga hänsyn icke blott till nödvändigheten att begränsa statsutgifterna utan också till lönefrågornas sammanhang med den allmänna löne- och prisutvecklingen. Förbättringar i löneställning ha därför — fränsett författningsreglerad eller sedvanlig befordringsgång — endast i undantagsfall ansetts kunna förordas, närmast då i sådana fall där ändrade arbetsförhållanden kunnat åberopas.

Under *omkostnadsanslagen* ha sådana omständigheter som höjda städningsslöner, tryckningskostnader eller materialpriser regelmässigt ansetts böra föranleda höjning av respektive anslagsposter endast om proportionen mellan kostnadsstegringarna och nuvarande medelsanvisning varit sådan, att det icke skäligen kunnat förutsättas vara möjligt att möta kostnadsstegringarna med besparingsåtgärder.

2:o) **Tillsättande av tjänst i succession efter innehavare av förordnande tills vidare.** Kungl. Maj:ts förslag innebär, att en anordning, som med riksdagens godkännande tillämpas då innehavare av pensionsberättigande befattning i statens tjänst, uppförd på vederbörligen fastställd personalförteckning, förordnas att inneha ordinarie befattning i statsdepartement, tillsatt medelst förordnande tills vidare, eller under tiden för dylikt förordnande befordras till annan pensionsberättigande statlig tjänst, skall tillämpas jämväl när förordnandet gäller byråchefsbefattning hos justitieombudsmannen eller hos militieombudsmannen.

3:o) **Grunder för preliminära anslagsberäkningar.** Vid utbrytning av anslagspunkter i huvudtitlarna har preliminärberäkningen av anslagsbeloppen tidigare icke varit enhetlig. I en del fall ha anslagen upptagits med samma belopp som i gällande riksstat, i andra fall med mer eller mindre ungefärligt uppskattade belopp. För att man så tidigt som möjligt skall kunna överblicka utgiftsläget även i vad angår de preliminära anslagen, har tillvägagångssättet i riksstatsförslaget varit mera enhetligt. Med ledning av uppgifter från slutförda eller pågående utredningar har man inom departementen sökt att i görligaste mån åstadkomma en förhandsprövning av medelsbehovet. Syftet därmed har varit att, under hänsynstagande framför allt till den återhållsamhet i fråga om utgifterna, som påkallas i nuvarande läge, bestämma en gemensam övre utgiftsgräns för nu emotsedda anslagsåskanden. De under olika punkter preliminärt upptagna anslagen äro så-

lunda beräknade med tanke på att deras summa, såvitt nu kan förutses, icke skall behöva överskridas, även om de definitiva äskandena i enskilda punkter skulle komma att avvika från de preliminära beräkningarna.

4:o) **Anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.** I riksstatsförslaget för nästa budgetår upptagas flertalet kommittéanslag med oförändrade eller något minskade belopp. Ändringarna i förhållande till innevarande budgetår framgå av en i propositionen intagen tablå, vari även redovisas de förstärkningar av vissa anslag, som i annat sammanhang äskats å tilläggsstat. Summan för 1947/48 uppgår till 4 615 000 kronor och för 1948/49 till 4 350 000 kronor.

5:o) **För flera huvudtitlar gemensamma anslagsberäkningar.** Beträffande *ersättning till statens allmänna fastighetsfond* angivas i statsrådsprotokollet de anslag, tillhopa 26 556 000 kronor, som under de olika huvudtitlarna erfordras för ersättning till de olika delfonderna för upplåtna lokaler m. m.

I fråga om *ersättning till statens domäners fond för upplåten mark* redovisas de å fonden bokförda kronoegendomar, som under budgetåret 1948/49 komma att disponeras för viss för domänstyrelsen främmande verksamhet, och angives storleken av de anslag under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna, som funnits böra anvisas till ersättning åt fonden.

Beträffande *planering av allmänna arbeten* anmäles, att en översyn över behovet av fortsatt planering verkställt inom arbetsmarknadskommissionen. Kommissionen har därvid funnit hittills anvisade anslagsmedel tillräckliga för det fortsatta planeringsarbetet. Anslagsäskandena under vederbörande huvudtitlar ha därför ansetts kunna begränsas till allenast formella belopp.

I riksstatsförslaget för budgetåret 1948/49 ha utgifterna för *rörligt tilllägg* preliminärt beräknats efter 12 procent. Bortsett från de affärsdrivande verken uppskattas då ifrågavarande kostnader till 82 948 700 kronor med angiven fördelning på de olika huvudtitlarna. Då emellertid regleringen av nämnda avlöningsförmån för tiden efter budgetåret 1947/48 förutsatts skola bli beroende av nya förhandlingar med vederbörande organisationer (prop. 1947: 300, r. skr. 1947: 442), kommer senare under riksdagen att anmälas frågan om de bestämmelser rörande lönernas rörlighet, som böra gälla under budgetåret 1948/49.

I gällande bestämmelser angående *dyrtidstillägg* ifrågasattes icke någon ändring. Såsom en följd av de senaste löne- och pensionsregleringarna kommer dock dyrtidstillägg under budgetåret 1948/49 att utgå endast i jämförelsevis ringa omfattning och i huvudsak beredas professorer m. fl. vid universiteten och karolinska institutet samt enstaka befattningshavare på gammal lönestat. I anslutning till vad i bilaga 2 till 1947 års statsverksproposition anfördes, föreslås att ännu förekommande dyrtidstilläggsutgifter i fortsättningen regelmässigt skola bestridas från vederbörligt avlönings- eller statsbidragsanslag. Under åttonde huvudtiteln skola dock fortfarande upptagas

särskilda anslag till dyrtidstillägg för befattningshavare i statens tjänst och för lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter. Anslagen beräknas till 900 000 respektive 1 100 000 kronor.

Kristillägg utgår under innevarande budgetår efter 24,4 procent. Då kristilläggen äro anslutna till det rörliga tillägget — beträffande grunderna härför torde få hänvisas till bilaga 2 till 1947 års statsverksproposition — blir kristillägget för nästa budgetår beroende av de beräkningsgrunder för rörligt tillägg, som komma att gälla för samma budgetår. Frågan om kristilläggsgrunderna förutsättes därför få ånyo anmälas i samband med frågan om det rörliga tillägget för nästa budgetår. Av enahanda skäl som gäller beträffande dyrtidstillägget har området för kristilläggen väsentligt inskränkts. I överensstämmelse härmed ha från och med innevarande budgetår de särskilda huvudtitelsanslagen för kristillägg borttagits, dock med undantag för anslaget under åttonde huvudtiteln. Detta anslag har för nästa budgetår preliminärt beräknats till 2 miljoner kronor.

För budgetåret 1947/48 utgår *provisoriskt lönetillägg* till vissa befattningshavare, som icke omfattats av den allmänna löneregleringen. Beräkningsgrunderna variera för olika kategorier av befattningshavare. Med vissa i propositionen särskilt angivna undantag förutsätts grunderna för dylikt tillägg under nästa budgetår komma att upptagas i samband med frågan om det rörliga tillägget för samma budgetår. Härav föranledda kostnader ha ansetts i allmänhet böra bestridas av de anslag eller andra medel, från vilka vederbörandes löner utbetalas, dock att under åttonde huvudtiteln upptagits ett särskilt anslag för ändamålet å 2 miljoner kronor, av vilket anslag drygt hälften avses för bestridande av statsverkets utgifter för de provisoriska lönetillägg, som under innevarande budgetår utgå vid det statsunderstödda skolväsendet.

Utskottet.

I nuvarande läge är sträng hushållning med arbetskraften och återhållsamhet med statens utgifter för administrationen påkallad. De riktlinjer för budgetarbetet beträffande avlönings- och omkostnadsanslagen, för vilka chefen för finansdepartementet redogjort, har utskottet funnit väl motiverade. Riksdagens år 1947 församlade revisorer ha under § 32 i sin berättelse anmält vissa iakttagelser beträffande myndigheternas expensutgifter. Utskottet återkommer i annat sammanhang till vad revisorerna i detta hänseende anfört.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om förande över stat av pensionsberättigande tjänst, som innehaves av byråchef hos justitieombudsmannen och militieombudsmannen.

Beträffande det statliga kommittéväsendet ha riksdagens revisorer gjort vissa uttalanden under § 31 i sin förenämnda berättelse. Till dessa uttalanden återkommer utskottet i annat sammanhang, varvid jämväl vid denna riksdag väckta motioner om beskärning och förbilligande av kommittékost-

naderna torde komma att upptagas till behandling. De vid denna riksdag väckta motioner, som avse beloppen av för nästa budgetår äskade anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, komma att behandlas i samband med vederbörande anslagspunkter i de särskilda huvudtitlarna. Den redovisning av kommittékostnaderna, som lämnats under förevarande rubrik i statsverkspropositionen, har med hänsyn härtill icke ansetts nu böra föranleda särskilt uttalande från utskottets sida.

Vad i propositionen anförts rörande ersättningar till statens allmänna fastighetsfond och till statens domäners fond för upplåten mark, planering av allmänna arbeten, rörligt tillägg, kristillägg samt provisoriskt lönetillägg föranleder icke någon erinran från utskottets sida. Kungl. Maj:ts förslag med avseende å dyrtidstillägg tillstyrkes av utskottet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i fall, där innehavare av pensionsberättigande befattning i statens tjänst, uppförd på vederbörligen fastställd personalförteckning, förordnas att innehava medelst förordnande tills vidare tillsatt byråchefsbefattning hos justitieombudsmannen eller hos militieombudsmannen eller under tiden för dylikt förordnande befordras till annan pensionsberättigande statlig tjänst, föra den pensionsberättigande tjänsten över stat och återbesätta den på stat befintliga tjänsten;

b) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1948/49 må i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1948 förordnade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

c) besluta, att utgifterna för dyrtidstillägg skola, där ej särskilt anslag för ändamålet är anvisat, bestridas från de anslag eller andra medel, av vilka utgifterna i övrigt för vederbörandes avlöning bestridas.

Stockholm den 6 februari 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 14.